

Tupakkatuotteiden ja muiden päihteiden käyttöön puuttumisen malli

lin kunnan sivistyspalvelut

Sisällys

1. Johdanto	3
2. Ehkäisevä päihdetyö	3
1.1. Terveen kasvun ja kehityksen tukeminen	3
1.2. Päihdekasvatus opetuksessa	4
1.3. Opiskeluhoitotyö	5
1.4. Yhteistyö huoltajien kanssa	5
3. Välittömän puuttumisen malli kouluissa	6
3.1. Tupakka- ja nikotiinituotteet ja niihin verrattavissa olevat tuotteet (myös nikotiinittomat vapet, nikotiinipussit ja energianuuskat)	6
a) Oppilaan tupakka-/nikotiinituotteen tai niiden vastikkeiden 1. tai 2. käyttö- tai hallussapitokerta koulussa	6
b) Oppilaan toistuva (3. krt) tupakointi tai nikotiinituotteiden käyttö tai hallussapito koulussa	7
c) Oppilaan säännöllinen (≥ 4 . krt) ko. tuotteiden käyttö koulussa koulun säännöistä piittaamatta	7
3.2. Muut päihteet (huumeet, alkoholi ja lääkkeet)	8
a. Puuttuminen hallussapitoon, käyttöön, myyntiin tai välittämiseen koulualueella: oppilas käyttää alkoholia, huumeita tai päihtymistarkoituksessa käytettäviä lääkkeitä koulupäivän aikana tai hänellä on niitä hallussa	8
d) Toimintatapa, jos oppilas on päihtyneenä koulussa	9
4. Lähteet	10

1. Johdanto

Useimmat oppilaat kohtaavat päihteitä arkielämässään kotona tai kodin ulkopuolella. Erilaiset juhlat, media ja toisilta ihmisiltä opitut mallit saattavat altistaa päihteiden käytölle. Oppilaiden terveen ja turvallisen kasvun kannalta on tärkeää, että myös koulussa otetaan kantaa päihteiden käyttöön ja tarjotaan malleja, jotka edistävät oppilaiden päihteetöntä elämäntapaa.

Päihteetön nuoruus on jokaisen lapsen ja nuoren oikeus. Kodin ja koulun yhteinen kasvatustyö tukee lasten ja nuorten kasvamista päihteettömyyteen. Alaikäisten päihteiden käyttö on aina laitonta. Koulun henkilökunta edistää myös osaltaan päihteettömyyttä sitoutumalla päihteettömään kouluarkeen. Lisäksi lin kunnan koulualueet ovat päihteettömiä.

Tässä lin kunnan koulujen päihteiden käyttöön puuttumisen mallissa kuvataan toimintaohjeet koulupäivän aikana tapahtuviin tilanteisiin, joissa joudutaan puuttumaan oppilaiden päihteiden käyttöön, hallussapitoon, myyntiin tai välittämiseen. Päihteillä tarkoitetaan tässä kaikkia tupakka- ja nikotiinituotteita sekä niihin verrattavissa olevia tuotteita ja alkoholia, huumeita ja päihdytysaivojen toimintaa häiritseviä aineita. Lisäksi tässä mallissa kuvataan lyhyesti koulussa toteutettavaa ehkäisevää päihdetyötä. Toimintamallin mukaan toimitaan kaikissa lin kunnan kouluissa.

Lähtökohtana on, että jokainen koulun aikuinen puuttuu alaikäisten päihteiden käyttöön välittömästi kodin ja koulun sekä tarvittaessa terveydenhuollon, sosiaalitoimen ja poliisin yhteistyöllä. Lisäksi Opetushallituksen ohjeistuksen mukaisesti alle 18-vuotiaan päihteidenkäytöstä ja rahapelaamisesta tehdään lastensuojeluilmoitus, jos se on toistuvaa, muulla tavalla terveyttä ja kehitystä vaarantavaa tai jos lapsen tai nuoren elämäntilanne antaa siihen aihetta. Epävarmoissa tilanteissa konsultoidaan palveluohjausta.

On hyvä huomioida, että monet päihteiden käyttöön liittyvät tunnusmerkit ovat sellaisia, joita lapsilla ja nuorilla voi esiintyä muistakin syistä. Näitä ovat esimerkiksi väsymys, masentuneisuus, mielialan muutokset ja levottomuus. Koulun henkilökunta ja huoltajat voivat yhdessä jakaa havaintojaan ja muistaa huomioida päihteiden käytön yhtenä mahdollisena syynä oppilaan muuttuneeseen käytökseen.

2. Ehkäisevä päihdetyö

1.1. Terveen kasvun ja kehityksen tukeminen

Ehkäisevällä päihdetyöllä edistetään terveyttä, turvallisuutta ja hyvinvointia ehkäisemällä sekä vähentämällä päihde- ja pelihaittoja. Tämän työn piiriin lasketaan alkoholi, nikotiinituotteet ja huumausaineet sekä päihderiippuvuuden tapaista riippuvuutta aiheuttava rahapelaaminen. Tavoitteena on vähentää päihteiden ja rahapelien kysyntää, saatavuutta sekä päihteiden ja rahapelien käytöstä syntyviä haittoja.

Lin kunnan kouluilla tavoitteena on ehkäistä lasten ja nuorten päihteiden käyttöä sekä lykätä päihdekokeilujen aloittamista. Koulun arjessa tätä ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan vahvistamalla lasten ja nuorten hyvinvointia suojaavia tekijöitä. Esimerkiksi mielenterveystaitojen vahvistaminen, turvallisen ilmapiirin rakentaminen, yhteenkuuluvuuden tunteen lisääminen, säännöl-

linen ryhmäyttäminen ja selkeät säännöt sekä oppilaiden osallistaminen ovat tällaisia suojaavia tekijöitä.

Yksilötasolla ehkäisevää päihdetyötä toteutetaan tukemalla oppilaiden koulunkäyntiä, vahvuuksia ja hyvinvointitaitoja. Tarvittaessa oppilas ohjataan matalalla kynnyksellä opiskeluhoollon palveluihin. Iin kouluissa kaikki koulun aikuiset ovat kasvatusvastuussa ja lasten ja nuorten saavutettavissa auttamassa koulupäivän aikana eteen tulevista asioista.

Tulokselliseen ehkäisevään päihdetyöhön päästään parhaiten verkostoyhteistyöllä. Tähän kuuluvat monialaisen opiskeluhoollollisen työn lisäksi esimerkiksi Iin kunnan ehkäisevän päihdetyöverkoston yhteistyö kuten ilmiökahvilat ja ehkäisevän päihdetyön viikon toiminta sekä koulujen ja nuorisopalveluiden tiivis yhteistyö. Luottamuksellinen ja säännöllinen yhteistyö huoltajien kanssa esimerkiksi Lapset puheeksi -menetelmän keinoin helpottaa yhteistyötä silloin, jos oppilaasta nousee huoli päihteiden suhteen.

1.2. Päihdekasvatus opetuksessa

lk	Teema	Vastuutoimija
1.-2.	Kaveri- ja tunnetaitojen avulla vahvistetaan terveen itsetunnon kehittymistä	Hyvinvointitaitojen sisällöt ja ympäristöopin sisällöt
3.-4.	- Harjoitellaan itsesäätelytaitoja ja taitoa pyytää apua -Terveet elämäntavat -Valintojen polku	Hyvinvointitaitojen sisällöt ja ympäristöopin sisällöt Iin vapaa-aika ja hyvinvointipalveluiden toimijat
5.-6.	-Harjoitellaan omien tunteiden, vahvuuksien ja arjen voimavaratekijöiden ja avun tarpeen ilmaisemista -Terveet elämäntavat, hyvinvointi ja me nuoret -Valintojen stoori, turvataidot	Hyvinvointitaitojen sisällöt ja ympäristöopin sisällöt Iin vapaa-aika ja hyvinvointipalveluiden toimijat
7.	Terveysosaamisen vahvistaminen saamalla tietoa -riippuvuuksista (fyysinen, psyykinen ja sosiaalinen) -tupakka- ja alkoholituotteista	Terveystiedon opetussuunnitelman sisällöissä
8.	Terveysosaamisen vahvistaminen saamalla tietoa -huumausaineista	- ” -
7. – 9.	Luokanvalvojen ja ryhmäyttävät tunnit -tunne-, vuorovaikutus- ja turvataidot -mielenterveystaidot ja itsetuntemus -sosiaaliset- ja yhteistyötaidot	Kuraattori ja koulutsemppari suunnittelevat ja ovat käyttöönoton tukena, luokanvalvojat toteuttavat

1.3. Opiskeluhooltotyö

Päihteiden käyttöön liittyvä opiskeluhooltotyö aloitetaan, kun akuutti tilanteen selvittely on tehty. Selvittely tehdään kenen tahansa koulun henkilökunnan toimesta, tämän ei tarvitse olla opiskeluhoollon toimija. Opiskeluhoollon toimijoiden tekemä työ on niin sanottua jälkihuoltoa tilanteelle, ei akuuttia tilanteen selvittelyä. Opiskeluhoollossa kaikki eri toimijat eli kouluterveydenhoitaja, -kuraattori sekä -psykologi tekevät päihteiden käyttöön liittyvää yksilötyötä.

Kun oppilaan päihteiden käyttö tulee ilmi, kyse on huolesta, johon tulee aina puuttua. Huolen herätessä oppilas tulee ohjata opiskeluhoolltopalveluiden piiriin. Ohjautumisesta ja avun tarpeesta keskustellaan ensin oppilaan kanssa ja aikaa voidaan varata yhdessä ohjaavan aikuisen kanssa. Yksittäisen päihdekokeilun ei tarvitse automaattisesti johtaa opiskeluhoollon palveluiden ohjaamisen piiriin. Jos kyse on vakavasta tai toistuvasta käytöstä, oppilas ohjataan aina opiskeluhooltoon.

On tärkeää huomioida, että tässäkin tilanteessa opiskeluhoolltopalvelut ovat vapaaehtoisia ja oppilas voi näistä kieltäytyä oppilas- ja opiskelijahuoltolain mukaisesti. Mikäli oppilas kieltäytyy opiskeluhoolltopalveluista, on arvioitava, tarvitseeko hän muuta tukea. Mikäli oppilas ei vapaaehtoisesti suostu mihinkään palveluihin ja hänestä on edelleen huolta, tulee tehdä lastensuojeluilmoitus. Lastensuojeluilmoituksen tekemisestä annetaan tieto lapselle sekä huoltajille.

Opiskeluhoollossa päihteiden käytöstä keskustellaan oppilaan kanssa luottamuksellisesti. Työskentely keskittyy kokeiluun ja käyttöön johtaneisiin syihin. Työskentelyn avulla pyritään löytämään muita keinoja säädellä omaa vointia. Opiskeluhoollon toimija arvioi tarvittavan käyntimäärän. Opiskeluhoollosta tehdään huoltajien kanssa tiivistä yhteistyötä.

Opiskeluhoollon toimija arvioi tarpeen ohjata oppilas kunnan päihdetyöntekijän palveluihin. Kunnan päihdetyöntekijä tekee töitä pääsääntöisesti yli 17-vuotiaiden kanssa. Mikäli kyseessä on nuorempi oppilas, päihdetyöntekijä tekee yhteistyötä sosiaaliohjaajan kanssa, ja tällöin palvelu on mahdollista myös alle 17-vuotiaille oppilaille. Kunnan päihdepalveluihin voi ohjautua matalalla kynnyksellä eikä työskentely vaadi lastensuojeluilmoitusta tai lastensuojeluasiakkuutta.

1.4. Yhteistyö huoltajien kanssa

Oppilaan päihteiden käyttöön sekä epäilyihin liittyen koulun henkilökunta tekee aina tiivistä yhteistyötä huoltajien kanssa. Akuutissa tilanteen selvittämisessä huoltajille ilmoitetaan lapsen/nuoren päihteiden käytöstä sekä prosessin etenemisestä. Tarvittaessa huoltajille kerrotaan heti alkuvaiheessa puuttumisen prosessi, joka liittyy päihteiden käyttöön.

Huoltajia tiedotetaan myös saatavilla olevista palveluista, ensisijaisesti opiskeluhoollon palveluista, joita oppilaalle tarjotaan. Lisäksi huoltajalle voidaan kertoa kunnan päihdetyöntekijän palveluista, jotka on kuvattu edellä. Ehkäisevän päihdetyön näkökulma voidaan huomioida myös huoltajille suunnatuissa tapahtumissa ja tiedotteissa.

Huoltajille kerrotaan mahdollisesta lastensuojeluilmoituksen tekemisestä, mikäli tälle ei ole estäviä tekijöitä kuten lapsen väkivaltainen tai kaltoinkohtelu huoltajien toimesta.

3. Välittömän puuttumisen malli kouluissa

Ehkäisevän päihdetyön lisäksi lin kouluille on luotu moniammatillisella työllä toimintamalli niihin konkreettisiin tilanteisiin, joissa koulun oppilaalla on tai perustellusti epäillään olevan tupakka-, nikotiini- tai niihin verrattavissa olevia tuotteita hallussaan tai oppilas käyttää niitä koulun alueella tai koulupäivän aikana. Samoin alla on kuvattu toimintaohjeet niihin tilanteisiin, jos oppilaalla on hallussaan muita pähteitä eli huumeita, alkoholia tai päihtymistarkoitukseen käytettäviä lääkkeitä tai jos oppilas on koulussa päihtyneenä.

3.1. Tupakka- ja nikotiinituotteet ja niihin verrattavissa olevat tuotteet (myös nikotiinittomat vapet, nikotiinipussit ja energianuuskat)

- a) Oppilaan tupakka-/nikotiinituotteen tai niiden vastikkeiden 1. tai 2. käyttö- tai hallussapitokerta koulussa

Havainnon tehnyt opettaja kehottaa oppilasta luovuttamaan pois ko. tuotteet. Jos havainnon on tehnyt muu koulun aikuinen, hän pyytää paikalle rehtorin tai opettajan. Ainoastaan rehtori tai koulun opettaja saa ottaa tupakka- tai nikotiinituotteen tai näiden vastikkeen oppilaalta tai opiskelijalta haltuunsa. Haltuunotossa ei saa käyttää voimakeinoja eikä oppilaan tavaroita saa tarkastaa (ei välitöntä vaara aiheuttava tuote), esimerkiksi ottaa tuotteita repusta tai tämän käytössä olevasta kaapista. Jos oppilas ei luovuta ko. tuotteita vapaaehtoisesti, tilanteesta seuraa jälki-istunto.

Tuotteet haltuun ottanut opettaja ilmoittaa asiasta rehtorille ja luokanopettajalle tai -valvojalle ja on aina myös yhteydessä huoltajaan (soitto tai Wilma-viesti).

Luokanopettaja/-valvoja pitää oppilaalle kasvatuskeskustelun mahdollisimman pian:

- Kasvatuskeskustelun aikana huoltajaan ollaan yhteydessä, esim. oppilas soittaa huoltajalleen opettajan valvonnassa.
- Huoltajalle tarjotaan mahdollisuutta osallistua kasvatuskeskusteluun esim. puhelimitse.
- Pidetty keskustelu merkitään Wilman tuen välilehdelle kohtaan toimenpiteet.
- Huoltajalle ilmoitetaan, että hänellä on 3 kk aikaa hakea oppilaalta pois otetut aineet tai esineet. Samalla huoltajalle kerrotaan seurauksista, jos oppilaalla toistuvasti havaitaan koulussa kiellettyjä aineita (ks. kohdat b ja c). Kerrotaan toimenpiteiden lainsäädännölliset perusteet, koulun järjestyssäännöt, terveydelliset perusteet ja vastuullisuusnäkökulma.
- Alakoulussa tehdään aina lastensuojeluilmoitus oppilaan nikotiinituotteen käytöstä tai hallussapidosta, yläkoulussa arvioidaan käytön toistuvuus ja oppilaan kokonaistilanne (konsultoi tarvittaessa opiskeluhoitoa).

- b) Oppilaan toistuva (3. krt) tupakointi tai nikotiinituotteiden käyttö tai hallussapito koulussa

Toimitaan kuten kohdassa a. Lisäksi ohjataan oppilas opiskeluhoitopalveluiden piiriin.

Jos oppilas kieltäytyy opiskeluhoitopalveluista, arvioidaan kokonaistilanne yhteistyössä opiskeluhoollon kanssa ja tehdään tarvittaessa lastensuojeluilmoitus (konsultoi sen tekemisessä tarvittaessa opiskeluhoolltoa) *.

- c) Oppilaan säännöllinen (≥ 4 . krt) ko. tuotteiden käyttö koulussa koulun säännöistä piittaamatta

4. kerrasta luokanopettaja/-valvoja määrää oppilaalle suoraan jälki-istunnon.

Luokanopettaja/-valvoja kutsuu koolle yksilökohtaisen opiskeluhoollon palaverin seurantoiheen. Palaverissa arvioidaan tarve lastensuojeluilmoituksen* tekemiseen. Päätetään moniammatillisesti myös muista mahdollisista jatkotoimista.

* Opiskeluhoitopalvelut ovat oppilaalle aina vapaaehtoisia eikä niistä kieltäytyminen yksinään ole peruste lastensuojeluilmoitukselle. Lastensuojeluilmoituksen kriteerit voivat täytyä kuitenkin esimerkiksi silloin, jos oppilaalla on myös muita sääntörikkomuksia, luvattomia poissaoloja, nikotiini- ja vastaaviin tuotteisiin liittyvää myyntiä tai välittämistä tai on muuta huolta oppilaasta.

3.2. Muut päihteet (huumeet, alkoholi ja lääkkeet)

- a) Puuttuminen **hallussapitoon, käyttöön, myyntiin tai välittämiseen** koulualueella: oppilas käyttää alkoholia, huumeita tai päihtymistarkoituksessa käytettäviä lääkkeitä koulupäivän aikana tai hänellä on niitä hallussa.

Asian havainnut aikuinen on välittömästi yhteydessä rehtoriin.

Rehtori pyytää oppilasta luovuttamaan kielletyt aineet. Jos oppilas pyynnöstä huolimatta kieltäytyy luovuttamasta niitä tai ei luotettavasti osoita, ettei hänen hallussaan ole niitä ja tällaisen aineen hallussapito on ilmeistä, rehtori saa tarkastaa oppilaalta esim. repun/taskut (päältä) tai oppilaan hallussa olevan säilytystilan kuten kaapin/pulpetin. Tarkastuksessa on mukana kaksi koulun aikuista, ja tarkistuksen tekee saman sukupuolinen henkilö tai nuoren hyväksymä aikuinen. Oppilaalle tulee ennen tarkastusta ilmoittaa tarkastuksen syy. Tarkastusoikeus ei ulotu oppilaan vaatteiden ja ihon väliin kätkeytyneiden esineiden tai aineiden etsimiseen.

Rehtori on yhteydessä huoltajiin ja pyytää heitä saapumaan koululle.

Oppilas viedään kouluterveydenhuollon vastaanotolle (mukana toinen aikuinen). Terveystarkastaja arvioi tilanteen ja ohjaa tarvittaessa terveysasemalle seuloihin, jos kyseessä on epäily huumeiden, alkoholin tai lääkkeiden väärinkäytöstä.

Asian havainnut aikuinen tekee lastensuojeluilmoituksen. Rikosilmoituksen tekijästä sovitaan rehtorin kanssa. Tarvittaessa rehtori soittaa koulupoliisille tai poliisin valtakunnalliseen konsultaationumeroon.

Järjestetään myöhempana ajankohtana koululla yksilökohtainen opiskeluhoollon palaveri oppilaan, huoltajan, luokanopettajan/-valvojan, rehtorin ja opiskeluhoollon toimijan kanssa. Luokanvalvoja kutsuu palaverin koolle.

Rehtori arvioi koulun seuraamusten tarpeellisuuden.

b) Toimintatapa, jos oppilas on **päihtyneenä** koulussa.

Oppilaan turvallisuus ja terveys on vaarassa: soitetaan numeroon 112.

Päihtynyt oppilas viedään kouluterveydenhuollon vastaanotolle (mukana toinen aikuinen).
Muutoin toimitaan edellisen kohdan a mukaan (s. 8).

An orange speech bubble with a blue outline, containing text about recording incidents.

Muista kaikissa
päihteidenkäyttöön
puuttuvissa tilanteissa kirjata
tarvittavat tiedot muistiin
mahdollisimman pian!

A blue starburst shape with a blue outline, containing text about staying in contact with guardians.

Muista aina olla
yhteydessä
huoltajiin.

An orange heart shape with a blue outline, containing text about consulting with school support.

Konsultoi
opiskeluhoitoa
matalalla kynnyksellä.

4. Lähteet

- [Ehkäisevä päihdetyö yhteisöllisessä opiskeluhuollossa | Opetushallitus](#)
- <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2015/523> (Laki ehkäisevän päihdetyön järjestämisestä)
- <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/2013/1287> (Oppilas- ja opiskelijahuoltolaki)
- <https://www.finlex.fi/fi/lainsaadanto/saaduskokoelma/2025/251> (Tupakkalaki)
- Poliisin ja koulujen yhteistyö – milloin ja miten yhteys poliisiin, 2025.
- Poliisin ja koulujen yhteistyö – toimintamalli lainvastaisiin tekoihin puuttumiseen, 2025.
- Suuri kurinpitoilta, OAJ:n webinaari 16.9.2025.
- Tukea, tietoa ja tekoja nikotiinittomuuden edistämiseen kouluissa ja oppilaitoksissa, THL:n webinaari 8.10.2025.